

S7E8. Jacob Holdt: 5 år som vagabond i 70'ernes Amerika.

(Musik) "This land is your land and this land is my land. From California to the New York island. From the redwood forest to the Gulf Stream waters. This land was made for you and me"

Bjørn: Det må have været start 90'erne. Jeg har været 10 eller 11 år gammel. Jeg husker det tydeligt. Hundredvis af unger var vi; proppet ind i en stor foredragssal nede i Lyngby Storcenter. På scenen stod en langhåret mand med et langt flettet skæg. Han skulle i gang med at vise os sine amerikanske billeder. Diasfremviseren havde ikke brummet længe, før jeg sad fuldstændig paralyseret og rystet over, hvad der kom frem på lærredet. Jeg må have været for ung til helt at forstå, hvad det var, jeg så. Jeg kan huske, at om aftenen fortalte mine forældre om det. De havde Jacobs bog stående i bogreolen. Min far fandt den frem, og vi sad længe og bladrede. Det var uhørt brutale, barske og gribende historier om primært de sorte amerikaneres ulykkelige livsvilkår, men også om mødet med racister og Vietnam-veteraner. Mennesker, der på den ene eller anden måde var fortabt. Og det var ikke til at fatte. Med ét var livet ikke længere helt så uskyldigt som før. Med ét havde Jacob åbnet min verden, og siden har den ikke været det samme.

(Musikken fortsætter)

Bjørn: Du lytter til Den Yderste Grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig, og med mig i studiet har jeg den mand, der stod på scenen og holdt foredrag for mig, da jeg var 10 år gammel, nemlig min kammerat fra Eventyrernes Klub: Fotograf Jacob Holdt. Velkommen, Jakob.

Jacob: Tak.

Bjørn: I starten af 70'erne rejste over fem år på tommelfingeren gennem USA. Du solgte blodplasma for at få råd til at købe film til kameraet og de film, du tog fra din store rejse blev til bogen "Amerikanske Billeder". Du har siden turneret rundt med billederne overalt i verden, primært i USA, og holdt foredrag, blandt andet for en ung Barack Obama. Og så har du siden fungeret som brobygger mellem det sorte og hvide USA. Jacob, hvad var det for en plan, du havde om, at du skulle til USA i start 70'erne?

Jacob: Jeg havde ingen plan. Jeg var bare blevet aktiv i Vietnam-bevægelsen og havde rodet mig lidt for langt ud i nogle sabotageaktioner. Der var politiet efter mig osv. Så jeg flygtede pludselig til Canada, hvor jeg havde indkvarteret en ung pige oppefra. Og så arbejdede jeg deroppe et års tid. Men jeg fløj først til New York på vej derover, og der blev jeg simpelthen så grebet af Antichrist-stemningen, altså Vietnam-stemningen i New York. Det var som om, at de amerikanere, jeg nærmest havde hadet i Vietnam-tiden, var allesammen så aktive - selv imod den der Vietnam-krig. Og bomberne røg rundt om på Manhattan, og jeg blev hurtigt dybt involveret i det. Så jeg blev ved med at udsætte det med at tage op til Canada. Hvorfor tage op og være bondekarl, når det er så spændende her i New York? Til sidst var jeg nødt til at tage derop. Det var min første start i USA. Så tog jeg bussen derop. Jeg turde stadigvæk ikke at blaffe på det her tidspunkt. Og så arbejdede jeg på en gård deroppe.

Bjørn: Du turde ikke at blaffe. Hvorfor, Jacob?

Jacob: Alle sagde, at det var for farligt.

Bjørn: Hvad var de bange for?

Jacob: Easy Rider havde kørt, der var meget vold på vejene, og jeg ved ikke hvad. Den ældste søn hos den familie, jeg boede hos oppe i Canada, havde blaffet hele verden igennem. Så kom han til USA: Der tog han bussen.

Bjørn: Nej?

Jacob: Det var sådan nogle skræmmehistorier. Man hører de ting, og så tror man på dem osv.

Bjørn: Og det vender vi tilbage til.

Jacob: Jeg arbejdede der et års tid. Og så ved juletid ville jeg så endelig tage af sted ned til Latinamerika, hvor planen var at blive guerilla. Jeg var stadig politisk på den måde, at jeg skulle ned og hjælpe de der guerillaer i Guatemala. Jeg var frygtelig naiv. Jeg var lige blevet smidt ud af Livgarden, fordi jeg nægtede at skyde, og jeg kunne ikke tale

spansk. Altså, det er den der naivitet. Men så kom jeg igennem Chicago, og alle sagde "Nej, det er for farligt at blaffe!" Jeg tog bussen et stykke længere ned til Springfield, Illinois. Og jeg tænkte: Jeg havde ikke råd til at tage en bus hele vejen ned til Latinamerika. Det, som jeg kaldte 'tryghed' i Latinamerika. Og ironien er altså, at jeg skulle ned og være guerilla og tør ikke engang blaffe gennem USA. Altså den menneskelige hjerne er sådan lidt kikset en gang imellem. Da jeg så står der og nærmest ryster den første dag, er der en ung, lyshåret pige, der samler mig op: Gloria Gardels. Hun spurgte, om jeg ikke havde lyst til at komme med hjem. Så boede jeg hos hendes præstefamilie og har fulgt dem lige siden.

Bjørn: Det var dit første lift?

Jacob: Det var mit allerførste lift derovre. Og jeg skal lige sige: Mange år efter holdt jeg foredrag for hendes familie nede i Alabama, hvor de så boede; universitetsfolk og så videre. Hun blev på mærkværdig vis dræbt i en trafikulykke lige præcis på det sted, eller to kilometer derfra, på den samme landevej, hvor hun havde samlet mig op. Det var mange år efter, hvor hun havde børn. Og det betød meget for de børn, at jeg fortalte en sød historie, der til universitetet. Men i hvert fald: Jeg kom derned en måneds tid og mødte ungdommen nede i Saint Louis. Deromkring. Og det var dem, der sagde: Du kan ikke blaffe videre. Så det turde jeg ikke. Og så var det, jeg endte med at vende tilbage til Canada og blaffede så tværs over Canada, fordi jeg tænkte: Det er trygt at tage igennem Californien derned. Allerede den første dag, jeg trådte ind i San Francisco, der ændrede mit liv sig: Jeg blev igen forelsket i den der amerikanske ungdom. Overalt hvor jeg gik, når jeg snakkede med folk om at finde et sted at bo... Alle mulige skønne kvinder i hippiekjoler kom og sagde "Oh, you can stay with me" osv. Men det var for tidligt på dagen, så jeg blev ved med at udsætte det og sagde "Jeg vender tilbage. Giv mig lige adressen." Men den allerførste, der havde sagt, at jeg kunne komme og bo hos ham var en sort fyr: "Jeg skal læse matematik hele natten, og du kan få min seng." Så følte jeg, i løbet af dagen: Ej, du må ikke gå og vælge og vrage imellem mennesker. Det handler om hele tiden at sige 'ja' til det første menneske, du møder, og gå ind i det menneske. Ellers så begynder du at diskriminere: Du vil hellere være sammen med de unge end de gamle og de hvide end de sorte osv.

Bjørn: Jacob, fortæl om 'ja-filosofien' som du er ret hurtigt fik.

Jacob: Det var faktisk den dag, den første dag i USA, at jeg udviklede den ja-filosofi: Du skal sige konsekvent ja til alle invitationer, du får, uanset om du har mere lyst til at gå med nogle andre osv.

Bjørn: Viste det sig at være svært i praksis?

Jacob: Ja, jeg blev sat på en prøve allerede den første dag. Fordi jeg tænkte: Jamen, så bliver du nødt til at gå tilbage til ham den sorte fyr. Jeg vil hellere bo hos nogle af alle de søde unge hippie piger. Og så var det der skete det i løbet af natten, at jeg sov i hans seng, og lige pludselig så voldtog han mig bagfra. Nu skal det siges, at jeg kom ude fra Vestjylland af, og tre dage efter det her blev jeg overfaldet af nogle sorte med pistoler. Og jeg havde aldrig set hverken den ene eller den anden form for bøsse derude, hvor jeg kom fra i Vestjylland. Så det var en rystende start på USA. Men den var vigtig, fordi han næste dag havde skyldfølelse over det, han havde gjort. Det må have været en lørdag nat, for så tog han mig med i en kirke, og den kirke formede mit sind eller mit senere engagement. En meget revolutionær kirke med en sort, karismatisk præst. Og det var faktisk der, jeg hørte 'This Land is Your Land' første gang. Og alt muligt andet. Der var rockorkester, der var homoseksuelle, det var en stor blanding. Kirker i USA var sorte eller hvide, totalt raceadskilt - på det tidspunkt i hvert fald. Og hele hans tænkning ændrede mig: Det handler ikke om at ændre noget på det ideologiske plan - altså redde menneskeheden. Nej, det handler om at leve med mennesket, som det er her på jorden. Og det lærte jeg i den kirke.

Bjørn: Jacob, hvordan kan det være, du ikke bliver slået ud af de meget barske oplevelser, du bliver udsat for, bare i den første tid som blaffer? Og det bliver så snart som vagabond.

Jacob: Blandt andet det med ham der, der voldtog mig den første nat - og det var virkelig ikke sjovt - nu er jeg ikke bøsse, skal jeg lige sige - gjorde faktisk, at jeg sidenhen blev enormt aktiv i bøssebevægelsen derovre. Der kom det gode ud af det - og det kunne jeg mærke med det samme - at hvis du tillader dig selv at gå igennem smerte og lidelse, så havner du i Himmerige. Jeg havnede i hvert fald i den kirke, som ændrede mit liv, og det var en form for Himmerige for mig på det tidspunkt. 11 år efter, da jeg kom med alle mine medarbejdere fra Danmark, og vi skulle starte vores 'Amerikanske Billeder'-teater i San Francisco, kom der til festen en sort fyr sådan lidt nervøst op og spurg-

te, om jeg kunne huske ham. Jeg kunne ikke huske ham. "Jamen, du boede hos mig engang". Jeg havde boet hos millioner af sorte siden dengang. Så beskrev han, at det var ham, der havde voldtaget mig den nat. Og så gav jeg ham et enormt knus og sagde "Tak for Amerikanske Billeder." Uden dig var det her, den her succes, ikke blevet til noget. For ellers var jeg taget videre til Latinamerika. Han var grunden til, at jeg lærte at leve med mennesker, dets smerte osv. I stedet for at leve i en ideologisk verden.

Bjørn: De mennesker skal vi møde, Jacob. Du har fortalt din historie rigtig mange gange, så nu tænkte jeg, at vi i dag skulle prøve at se, om vi kunne finde en lidt anden vinkel på det her. Jeg havde givet dig lektier for. Jeg havde sagt til dig, inden vi skulle i gang, at jeg rigtig godt kunne tænke mig at snakke om netop nogle af de her mennesker, du har mødt: En 5-7 væsentlige møder med folk, der har betydet meget for dig. Ikke kun i mødet, men også gennem det venskab, I har bygget op. Og det er dér, vi skal ud. Vi skal møde nogle af de her mennesker. Du sagde, du rigtig gerne ville tale om Marley Sockol. Hvem var hun?

Jacob: Hun var en jødisk JAP, som han kalder det: Jewish American Princess. Hende mødte jeg senere det år. Det tog mig lang tid, inden jeg lærte at blaffe. Men det gjorde jeg så, og jeg var på et tidspunkt blaffet op til Canada. Jeg skulle hele tiden have mit visum fornyet, og hver tredje måned skulle jeg blaffe op til Canada. Så var jeg i Montreal og stod ude foran en natklub, og der stod en smuk, smuk pige foran mig. Vi kom i snak, og jeg sagde noget om, at jeg var højdespringer og havde danmarksrrekord i højdespring. Det havde jeg for ungdom...

Bjørn: Det var et scoretræk.

Jacob: Så ville hun gerne have mig med hjem og se mine ben, for hun sagde, at hun studerede ben og sådan noget. Det var bare en undskyldning. Og det sjove var, at hun var oppe for at besøge en anden kæreste. Hun var oppe for at date. Hun kom nede fra New York. Så slæber hun mig med hjem, og så tager vi på landevejen sammen. Så kommer vi til Quebec, og der var ingen sted at bo, så vi havnede i fængslet. Der lå vi i en fængselscelle i tre dage. Vi kom ikke ud af sengen. Det var 'love at first sight.'

Bjørn: I blev anholdt, fordi I blaffede?

Jacob: Nej, nej. Men jeg vil lige sige, at jeg havde skrevet detaljeret dagbog indtil da. Så mødte jeg hende - og det var 9/11, den 11. september - og fra den dag af gik min dagbog i sort, ligesom World Trade Center. I hvert fald i lang tid. Så blaffede vi ned til Boston, hvor hun kom fra, og vi ville giftes. Eller hun ville giftes med mig. Vi skulle arve hendes forældres hjem. Jeg har et åndssvagt billede af hende i bogen her.

Bjørn: Jeg vil gerne se det, Jacob. Du kan prøve det frem, mens vi sidder og snakker. Det ville være skønt.

Jacob: Her er det. Hun ligger nærmest som i en Hollywood-seng eller et eller andet.

Bjørn: Kan du ikke beskrive, hvordan billedet ser ud?

Jacob: Det er faktisk forældrenes seng. De er taget i motorhome ned i Florida. Han var en rig mand, og det var derfor, at vi skulle arve hele deres millionærhjem. Så jeg var jo dybt betaget af det hele og skrev breve til mine forældre om, at nu skulle jeg giftes med en millionær og alt muligt. Så flyttede vi ned til New York, hvor jeg boede sammen med hende på 2nd Avenue. Hun studerede på universitet. Men hun ville ikke have sådan en bums boende, der ikke have arbejde. Da hun tidligere havde skrevet en stil for ejeren af The Gaslight, Betty Smith, et meget berømt sted i The Village, fik hun overtalt hende ejeren til at ansætte mig i den musikklub. Der kom jeg lige ind i kernen af alle de der senere berømt heder. Jeg kendte ingen af dem.

Bjørn: Hvad er det for nogle mennesker, du møder der? Det er alle de kendte?

Jacob: Jeg tror, at I kender nogle af dem, f.eks. Bob Dylan. Ham smed jeg ud en aften, for jeg kendte ham ikke. I begyndelsen var jeg 'drag man' og skulle stå og hive folk ind fra gaden. Jeg havde ligesom hørt, at jeg ikke skulle lade puertoricanere og sorte komme ind, fordi de lavede ballade. Og ham Bob Dylan lignede sådan en puertoricaner, så jeg smed ham ud. Og heldigvis var Betty Smith der den aften: "Nej! Det er jo Bob Dylan!" Nå, Bob Dylan, ham har jeg da hørt om på højskolen. Jeg var lige ved at blive fyret der

Bjørn: Ja, det forstår man!

Så steg jeg i graderne, og så var det min opgave at introducere dem på scenen hver aften. Der var altid to navne: en kendt og en ikke så kendt en. Jeg stod der med de navne, og nogle gang fik jeg byttet rundt på dem, fordi jeg ikke kendte de musikere. Så buede publikum, og jeg kunne se, at jeg havde lavet en fadæse. Jeg havde ikke læst lektien godt nok. Det var Cat Stevens, Phil Ochs, Bonnie Raitt og sådan nogle: senere verdensstjerner. Det opdager jeg faktisk: Når jeg gik ud pladebutikkerne, så jeg pludselig deres plader derude. "Gud! Det er da ham, jeg lige introducerede forleden dag!" og sådan noget. Sådan blev jeg introduceret på en kantet måde ind i musikverden.

(Musik)

Bjørn: Jacob, var du forelsket i Marley?

Jacob: Forelsket i nogle af dem?

Bjørn: Nej, var du forelsket i Marley, den kære kvinde, der havde fået dig ind på klubben?

Jacob: Det er svært at sige. Det har vi diskuteret, hende og mig, lige siden. Hun følte måske ikke, at jeg var forelsket nok. I hvert fald ikke så meget, at jeg ikke kunne stå og flirte med Bonnie Raitt. Som sagt, jeg kendte ikke noget til hende og var dybt betaget af hende, og det var gengældt. Og jeg skulle stå og lave mad derude i køkkenet til publikum. Når det så var Mississippi Fred McDowell, en gammel sort mand fra deltaet Mississippi, der sad spille derude, stod vi og kyssede derude i køkkenet og fortsatte ud på natten. Så der var en tid, hvor jeg tænkte: Skal jeg vælge den ene eller den anden, ikke? Men nu var jeg jo nærmest blevet ansat af Marley, og jeg er altid trofast over for dem, jeg er sammen med. Men jeg kunne aldrig helt glemme Bonnie Raitt. Hun forsvandt ud af mit liv. Det fandt jeg så en forklaring på sidenhen: Hun var meget alkoholisert sidenhen som kunstner, og jeg kan huske, at hver gang min kone så hende optræde i fjernsynet, sagde hun: "Nå, der er en af dine gamle kærester, der nok har glemt dig, hva?" Næ, det havde hun ikke! For 40 år efter - det var faktisk et filmhold, der lavede en film om mig, der fik arrangeret et møde mellem os, da hun kom til Danmark og spillede. Næ, hun havde ikke glemt mig. Men nu er jeg nu glad for, at jeg ikke fik hende dengang. Marley fortsatte jeg med et stykke tid endnu, og så var der pludselig billige billetter til Danmark. Jeg havde været væk i to år på det tidspunkt, og 50 dollars kunne

man komme hjem for. Jeg ville bare overraske mine forældre i julen. Det var billige billetter til London, så jeg tog så Marley med hjem til mine forældres hjem. Og de var lykkelige over, at deres fortabte søn havde fundet så vidunderlig en kvinde. Altså hun var jo superstjerne, hun var så intelligent og tog alle mulige uddannelser sidenhen. Så skete der det, at vi blaffede lidt rundt i Europa, og så skulle hun tilbage til sine studier. Men så var jeg begyndt - med de 80 billeder jeg allerede havde taget - at få nogle invitationer rundt omkring. Jeg hørte faktisk lige forleden dag, at en gammel arkitektstuderende havde hørte mig inde på arkitektskolen der i januar-marts '72. Deromkring. Jeg havde glemt det foredrag. Men da det pludselig blev så populært, fordi jeg havde de der 'insider'-historier fra venstrefløj i USA osv., fik jeg flere og flere foredrag. Marley sad nu i New York og ringede til mig og sagde: "Du må komme nu, du må komme nu!" Og så begyndte hun at sige noget med, at hun var blevet forelsket i en cubansk kontrarevolutionær, der havde kæmpet sammen med Fidel Castro. Og det var jo det værste. Vi idealiserede Cuba på det tidspunkt. Og så går min kæreste direkte til hammer. Jeg troede bare det var noget fis, hun sagde for at få mig tilbage hurtigt. Da jeg kom tilbage, var hun altså flyttet sammen med ham. Og så gik mit liv i sort.

Bjørn: Så kaldte landevejen på dig?

Jacob: Ja, jeg glemmer det ikke. Det var den 22. april, jeg vendte tilbage. Der begyndte jeg så at skrive dagbog igen. Jeg var dybt, dybt slået ud og deprimeret. Jeg havde ligesom brændt mit livs chance. Jeg skal også sige: Hun var psykolog i forhold til mig hver gang jeg var sådan 'scatter minded' og ADHD og alt muligt. Det var faktisk hende, der mange år efter som psykiater diagnosticerede mig som ADHD. Og så sagde hun: "Det var derfor, jeg slog op med dig dengang." Men i hvert fald så var det, jeg begyndte at søge ind i ghettoerne. Det vige ligesom om, at min smerte relaterede til deres smerte og gav mig lidt trøst: Så var jeg måske ikke helt fortabt eller sådan noget.

Bjørn: Jacob, vi skal møde Lela Taylor og hendes familie, som du også har sagt kom til at betyde rigtig meget for dig som en af de første sorte, der inviterede dig hjem, så vidt jeg kan forstå.

Jacob: Det skete faktisk også i New York. Jeg mødte hende på gaden sammen med nogle af hendes naboer.

Bjørn: Kan du huske, hvordan I mødes?

Jacob: Ja, det var simpelt hen på 4th Street nede i The Village. Det var ikke særlig typisk for sorte at gå derned, og så så de sådan en hippie, der lignede en af de der musikere og gik op og snakkede med ham. Og jeg var ivrig efter at komme i snak med dem. Den ene, naboens datter, Sandra Johnson, sagde: "Come with us home." Hun var kun 18 år dengang. Jeg skulle så overnatte inde i stuen. Det var i Queens i en frygtelig kriminelt slum. Det er en lidt lang historie, fordi Lela var sådan den rummelige, der bare inviterede alle ind. Jeg har haft jeg ved ikke hvor mange danskere med sidenhen og besøge hende: Pia Tafdrup og alle mulige. Min far og min søn, der har leget med hendes børn osv. Men hende, der egentlig sagde "Kom med os hjem" prøvede at flirte med mig den aften. Vi skulle sove sammen derinde på stuegulvet. Men så kunne jeg mærke, at hun ikke kunne gennemføre det, skønt hun egentlig godt ville. Så så jeg hende igennem årene. Hun er faktisk med i bogen her.

Bjørn: Lela?

Jacob: Nej, Lela er ikke. Men Sandra. Altså det var én stor familie, jeg blev inviteret ind i. Så viste det sig mange, mange år efter, hvor hun var begyndt ikke at komme til festerne, når vi havde fester og barnedåb osv. Så fandt jeg frem til hende ude i The Bronx, og der fortalte hun mig for første gang, at - ikke bare hende, men også hendes to søstre - var blevet voldtaget af deres far hele barndommen igennem. Faderen, som jeg havde kendt og fotograferet osv. Og hun var aldrig kommet ud af det og havde aldrig haft et forhold til en mand sidenhen. Det er bare en af de der fortløbende historier, jeg har fået ud af at holde fast i de samme mennesker. Jeg kan også huske Stevens begravelse. Det var i 90'erne engang. Det var ham, min søn havde leget med som lille. Min søn var 9 år, da jeg havde ham med derude. Og så blev han pludselig skudt som 18-årig. Han trådte ud af en butik og blev bare skudt. Og det var den femte af dem, jeg havde kendt i Lelas familie, der blev myrdet. Og til begravelsen - den glemmer jeg heller aldrig, for der var PBS ved at lave en film om mig, og jeg havde taget en filmmand med derud - havde de ansat en komiker, som også var præst, til at holde talen. Og han fyrede bare vittigheder af foran Stevens kiste

Bjørn: Det virker noget upassende.

Og til sidst: "We can't cry our pain out any longer. Let's laugh it out!" Der var så meget smerte i de der crack-år.'

(Musik)

Jacob: Vi lo, og jeg lå og slog mig på maven af grin på gulvet. Jeg skulle fotografere, men kunne nærmest ikke tage billeder. Og en af dem, Stevens søster, lovede jeg så at komme tilbage på forårsturnéen med alle billederne. Da jeg så kom tilbage med billederne var hun blevet skudt sammen med nogle andre i en butik af strejfkugler. Det var vist den femte, tror jeg, der døde i den familie.

Bjørn: Jacob, med nogle af de folk, du møder og bygger et meget langvarigt, tæt venskab op med tager det tid for dig at få deres - hvad kan vi kalde det? - inderste historier. Men for andre, når du er blaffer på landevejen, skriver du i flere dine bøger, bliver du samlet op, og så bliver du en eller anden form for skriftestol, for de her folk, du aldrig har mødt før og heller ikke kommer til at se siden. Hvordan i alverden var det, at du hver dag skulle lægge øre til eller være den, der prøvede at forstå disse mennesker og deres inderste historier?

Jacob: Når man får typisk 19-20 lift hver dag, er man nødt til at lukke af. Noget føler man, man ikke kan bruge. Men hos nogle kan man mærke, at der er én person her, der har brug for at snakke med en. Altså, der er en enorm ensomhed på landevejene i USA - eller i det amerikanske samfund i det hele taget. Der kunne jeg meget hurtigt mærke, at jeg blev sådan en slags omvandrende socialarbejder eller noget i den stil. Og min opgave var at lytte. Det var jeg god til, når jeg kunne høre, at der virkelig var smerte og lidelse. Alt muligt andet er jeg også god til at lukke af for. Den dag i dag. Der siges så meget vrøvl, synes jeg.

Bjørn: Eller du har måske hørt det, der var værre, hver gang nogen fortæller en historie?

Jacob: Det anklager mine venner mig også for: Hver gang vi har fået skåret en lille finger af, har Jacob mødt nogen, der har fået benet hugget af. Og ja, det er et problem. Det er bagsiden af det. Jeg tror, alle eventyr kan relatere lidt til det der.

Bjørn: Jacob, du møder en mand, der kommer til at blive en af dine rigtig nære venner, som også kommer til at rejse rundt med dig og holde foredrag. Det er Tony Harris. Fortæl om Tony.

Jacob: Det var i '73. Der var jeg blevet bevidst om, at jeg var ved at lave et dokument om de sorte, og så ville jeg ned og se tobakshøsten i det østlige North Carolina. Jeg vidste ikke helt, hvor det var. Jeg fik et lift og havnede i Greensboro og blev så inviteret hjem af en sort socialarbejder. En dag tog han mig - Mac hed han - til sin 'drug rehabilitation'-klinik og spurgte, om jeg ikke ville underholde fængselsfangerne, der kom ud hver dag fra fængslet. Jeg sad så der og snakkede med dem om alt det, jeg havde oplevet i det sorte samfund. På det tidspunkt havde jeg fået en enorm visdom, 'street' visdom. Og de sad fuldstændig lammede af at høre så meget om deres eget liv. Fortolkninger af deres eget liv. De der fængselsfanger og narkomaner.

Bjørn: Vi har faktisk lyd på den kære Tony Harris, hvor han fortæller om mødet med dig, og hvad det var, du talte med de her meget - måske kan vi kalde dem 'negative-overfor-hvide-mennesker' - fanger, han havde med at gøre. Prøv at lytte med, Jacob.

Tony: (Optagelse) I met Jacob in 1972. I was running an outpatient clinic for drug addicts and prisoners. These prisoners would come from prison in the morning and be in treatment with me all day and return to prison at night. Jacob had hitch hiked into town the night before and he came over to visit the guy he had stayed with there, my coworker. He wasn't there, so someone asked me to come up and talk to this guy with the beard. And so I came up and I found out he was Danish and he had a book of pictures that he used as a conversation piece. A lot of hardline Marxist-Leninist rhetoric. But I could see he had the right idea. And I said: Well this gives me the opportunity to expose some of my clients to a foreigner. So I had him come down and talk to my clients. Almost 90 percent are black, they are anti-white, extremely negative. He came down and talked to them for two hours about his impressions of America, things about Denmark. And for two hours they sat there, really quite fascinated with him. They have very short attention spans as well...

Bjørn: Jacob, fortæl om dit og Tonys forhold.

Jacob: Tony var også 'counselor' i det 'drug rehabilitation'-center, og han havde et rivaliserende forhold til ham, Mac, som jeg nu boede hos. Tony blev jaloux. Han var dybt optaget af min tænkning, så han inviterede mig ud på middag en dag og sagde: "Vil du ikke godt flytte ind hos mig. Det ville være en sejr overfor Mac." Og der boede jeg så sidenhen, for Tony og jeg havde fuldstændig den samme tænkning. Og det blev et enormt konstruktivt forhold. Med jeg vil lige sige, at det med den anti-hvide stemning oplever jeg hos Tony. Han sagde: "Du er den første hvide mand, jeg nogensinde har inviteret ind." Han nægter at invitere hvide ind. Og det oplever jeg i måske 80 procent af de sorte hjem. De vil ikke have en hvid indenfor døren. Det er så vigtigt at forstå: Det var i de år lige efter borgerretskampens tid. Nu troede de, at de skulle have frihed og skulle integreres med de hvide. I hver eneste by, de flyttede ind i i Norden og rundt omkring, flyttede de hvide ud og tog deres børn ud af skolen og skubbede i virkeligheden de sorte ind i ghettoer. Så kommer der den modreaktion, at man ikke må fraternisere med undertrykkerne. Og den var slået igennem overalt og især blandt de 'bevidste sorte' som Tony. Hans venner var rystede: "What is this white dude doing in here?"

Bjørn: De var rystede over, at han inviterede dig hjem. Fortæl om det, du kalder det, at I havde et fælles tankesæt eller en fælles tankegang? Hvad var det for et tankesæt, du havde, Jacob?

Jacob: Det er også blevet udviklet med årene, men meget empatisk. Tony havde ikke det had der. Det kan man så sige, at han lige havde på det tidspunkt. Men han kunne virkelig leve sig ind i min ja-filosofi. Han forstod den ikke altid. Når det regnede ville jeg altid ud og blaffe, og når solen skinnede sad jeg hjemme i stedet for og skrev sådan noget. Ja, det er svært at sige. Jeg regner det også som min mest sexistiske tid. For Tony var enormt karismatisk og 'good looking'. Vi boede lige ved siden af et pige-universitet: Bennet College. Og når vi kørte ned ad gaden hoppede pigerne simpelthen ind i bilen til ham. Og han kunne ikke bruge alle piger, så han prøvede at få dem afsat til mig. "Jacob, make a move!" Jeg er sådan en meget tilbageholdende. Men det lykkedes aldrig. Jeg ville egentlig gerne have en af de piger, men igen den der anti-hvide stemning: Ikke tale om at gå med en hvid mand. Jeg blev enormt gode venner med dem. Jeg vil lige nævne en af dem. Det var Angela, som jeg hang meget ud sammen. Og Tonys kæreste på det tidspunkt, fra det der Bennet College, hed Sandy Smith. Det var hende, der under Greensboro-massakren mange år efter blev myrdet af KU Klux Klan, mens Tony var oppe i Norge og viste Amerikanske Billeder. Og han så i aftennyhederne i Norge, hvor-

dan hans tidligere kæreste blev mejet ned af Ku Klux Klan, der kom ind i byen. Og det er jo den klangruppe, jeg siden gik ind i og blev venner med. Ham, der havde beordret det overfald, hvor fem unge mennesker blev myrdet i Greensboro. Så de kom tæt på, nogle af de ting der. Men i hvert fald udviklede forholdet sig. Hele tiden, når jeg blaffede nord og syd, brugte jeg Tonys hus som mellembase og overnatning. Jeg kom tit blaffende om natten og ville ikke vække ham og kravlede ind ad badeværelsesvinduet. Han kom ud med pistolen nogle gange: "Burgler!"

Bjørn: Han så det lange hår i vinduet, og så blev han mere rolig.

(Musik)

Jacob: Men i hvert fald, mange år efter, da mit show blev en succes i Europa, sendte jeg et brev til alle mine amerikanske venner for at fortælle dem om det. Og den første, der reagerede, var Tony: "Jacob, I am coming over!" Og der startede vores livstidsforhold i virkeligheden, hvor han har kørt rundt med showet i hele Europa. Og sidenhen, da vi flyttede til USA, har han stået på scenen sammen med mig i 40 år. Det var hans tænkning, eleverne var mere prægede af end min tænkning. Vi supplerer i virkeligheden hinanden fantastisk godt.

Bjørn: Jacob, du nævner selv Ku Klux Klan, som jeg også kan huske, at jeg som ung dreng på en måde var rystet over, at du kunne være venner med. De folk der. Fortæl om mødet med dem. Og dem var der mange af.

Jacob: Dem mødte jeg ikke i mine vagabondår. Det kom først sidenhen, da jeg begyndte at turnere i USA. Så det hører ikke med hjemme i den her historie.

Bjørn: Så ved jeg i hvert fald, at nogle af de folk, du fik et lift af, var vietnamveteranerne. Det var jo en af årsagerne til, at du var kommet dertil: Den der anti-Vietnamstemning. Hvordan var det at blive samlet op af dem?

Jacob: Jeg havde selvfølgelig fordomme over for dem i begyndelsen. Men da jeg så blev samlet op af dem og hørte deres forfærdelige historier... Det var rystende. En gang, da jeg blaffede i Mississippi, blev jeg samlet op af en lastbilchauffør. Så begyndte han at fortælle, at jeg var den første, han havde snakket med, efter han var blevet sendt

hjem: 'dishonorable discharge' fra Vietnam. Han havde set sine kammerater skyde en hel landsby ned. Myrde folk. Så blev han fuldstændig desperat og tog en bajonet og skar selv maven op på en kvinde og flåede barnet ud og hamrede det ind i et træ osv. Der var vidner til det, og to dage efter gik han ned ad gaden i Los Angeles. Han blev simpelt hen sendt hjem med det samme. Og han turde jo ikke at fortælle sin familie alt det. Han fik sig et job som lastbilchauffør, og jeg var, sagde han, den første, han havde fortalt alt det til. Sådan nogle rystende historier.

Bjørn: Du bliver skrifttestolen.

Jacob: Ja, det blev jeg i hvert fald. Og især over for de vietnamveteraner. Og det var enormt godt for mig, for jeg har altid sagt, at undertrykkerne er lige så menneskelige som den undertrykte. Her kunne jeg se mennesket i alle dem, jeg tidligere så som undertrykkere.

Bjørn: Jacob, hvordan kan det være, at han samler dig op og fortæller denne historie? Han har selvfølgelig haft behov for det, forestiller jeg mig. Men hvad gjorde du i det tilfælde?

Jacob: I øvrigt var det klokken 6 om morgenen, kan jeg huske. Han sagde et eller andet om, at han havde været i 'Nam. Og så sagde jeg "Jeg ved alt om Vietnam" og ditten og datten. Så begyndte samtalen, og i løbet af samtalen væltede det ud. Det, som han ikke havde turdet sige til andre. Det tog ham lang tid. Jeg har ikke fulgt op på ham. Det vil jeg lige sige. Men jeg ved, at det tog lang tid, inden han kontaktede familien. I hvert fald havde han ikke gjort på det tidspunkt. Men det der handler egentlig også om den næste historie. Det at leve sig ind i de mennesker, man møder, som man egentlig ser som undertrykkere først. Og der vil jeg så lige nævnte Rockefeller-familien. Der får jeg tit spørgsmålet: Hvordan havnede du der? Jamen, det er også sådan en typisk vagabondhistorie. Jeg ville fra Washington ud at se kulminearbejdere ude i noget West Virginia. Jeg tog af sted i skjorteærmer, og jeg kom derud, og pludselig stod jeg i en snestorm derude. Jeg vidste ikke, at foråret er tre uger bagefter i Washington. Der stod jeg så en hel dag og frøs og led i en snestorm. Og det, der altid sker, når man står sådan, er at folk, siger: "Ham tør vi ikke samle op. Det er en bortløben kriminel." osv. Der var det jeg begyndte at føle - for det havde jeg lært - at ens smerte er godt for noget. Den bringer altid én i Himmerige bagefter. Og bare den tro på, at det sker, gør, at man påvir-

ker mennesker med sin tænkning. På et tidspunkt bliver jeg samlet op af et par sagførere. De så mig sådan der og sagde: "Du kan da komme og bo hos os i Charleston.

Bjørn: De havde ondt af dig, måske?

Jacob: Så var det, jeg hørte dem, på forsædet på turen, snakke om - og der var det allerede blevet mørkt - at det der er byen, hvor Buchanan, hvor Rockefeller, bor. Og så vidste jeg med det samme, hvad det fantastiske var, der skulle ske den dag. Jeg bad dem om at blive sat af. De fattede det ikke. Uden tøj på blev jeg sat af i en snestorm, og så gik jeg en otte kilometer eller sådan noget ind til den by. Og jeg spurgte folk i gaden: "Hvor bor Rockefeller?"

Bjørn: Og det er en af USA's rigeste familier.

Jacob: Men han var universitetspræsident på det tidspunkt, og derfor vidste folk, hvor han boede. Så gik jeg op og bankede på. Og jeg havde forventet, at der kom det der fjendebillede, jeg havde dannet af Rockefeller. Det vil jeg lige forklare hvorfor. For det hænger sammen med min Vietnamkamp. Jeg har egentlig ikke tænkt over det tidligere, før jeg nu skrev mig en ny bog. Jeg havde løbet rundt under Vietnamkampen i København. Jeg havde selv fremstillet nogle plakater "Esso makes napalm" med napalm-brændte vietnamesiske børn på. Dem klistrede jeg op over hele byen. Jeg havde dengang brugt en formue på at lave firefarvetryk med de tre farver plus sort i Esso-sloganet. Den var så effektiv. Vi havde politi jagtende efter os overalt, hvor vi satte dem op. Og det var så effektivt, at Esso satte en hel hær af folk til at gå ud og spraymale. Det er reklamens magt; Man forelsker sig i sådan et symbol. Man får et had-kærlighedsforhold til det. Jeg elskede Esso-skiltet til sidst. Det var så i mellemtiden blevet erstattet med Exxon i USA, men 'same difference'. Da jeg så fandt ud af, at her er selve undertrykkeren bag den Esso-kampagne, napalm og alt det ægte... Det er en lang historie, for det var faktisk Esso, der mere eller mindre havde opfundet det der napalm. Så tænkte jeg: Det er der jeg skal ind hos den undertrykker. Og hvad sker der så? Man forventer at se en gammel mand. Så kommer der en ung kvinde ud, og jeg troede, det var tjenestepigen. Så jeg sagde med det samme: "Is Rockefeller home?" "No he is not." Jeg sagde det på en måde, så hun har troet, at jeg havde en aftale med ham. For han var universitetspræsident, og jeg kunne have været en af studenterne eller sådan noget. Så tog hun mig ind: "Han kommer senere." Så fandt jeg ud af, at det var hans kone, Sharon

Rockefeller. "Har du fået noget at spise?" Så begynder hun at lave aftensmad til mig, og inden længe så kom flaskerne. Så synes hun, den var så spændende min historie, at hun tilkaldte naboer. Og da Mr. Rockefeller endelig kom hjem, sad vi der og drak. Og han troede, jeg var en ven af konen, så ingen spurgte nogensinde om, hvorfor jeg var der. Det sjove i det her er: Den historie har jeg i den gamle bog. Jeg havde en ansøgning med om at støtte mine billeder. Jeg kunne se, at han var ret progressiv og nu vidste jeg, at der var noget, der hed Rockefeller-fondet. Så sagde han "Are you talking to me or to the foundation?" Og jeg blev forvirret, da han sagde sådan. "Come up to my office tomorrow." Men i mellemtiden var der sket det, som jeg har tvivlet på lige siden. Det var, at jeg var blevet så gode venner med konen, og jeg sad og legede med den lille datter, Valerie. Hun var to et halvt år på det tidspunkt. Det gik så godt, at hun på et tidspunkt spørger mig, om jeg har lyst til at babysitte hendes datter, fordi hun skulle rejse til Belgien nogle dage. Jeg har egentlig ikke tænkt over det siden, men jeg har fortalt det så tit. Så tænke jeg - for jeg havde allerede hørt fra en af naboerne, at hendes tvillingesøster blev myrdet i et meget brutalt øksedrab i Chicago. Mens Valerie lå inde ved siden af, havde én trængt ind i deres millionærhjem og myrdet hendes søster.

Bjørn: Hvornår er det? Er det før eller efter?

Jacob: Det var kort tid før jeg kom derhen. Og jeg var i forvejen udsat for fordomme, fordi jeg lignede Charles Manson, som havde myrdet en anden Sharon kort tid før. Altså Sharon Tate. Masser af folk turde ikke samle mig op, fordi jeg lignede Charles Manson. Her er en kvinde, der tør, på trods af det, og på trods af, at hendes egen søster er blevet myrdet af en indtrængende. Og på trods af, at de er en milliardærfamilie. Og hun spørger mig, om jeg har lyst til at passe hendes datter, uden at hun egentlig kender mig.

Bjørn: Og du stod hos dit gamle fjendebillede.

Jacob: Og ved du hvad? Så har jeg fortalt den historie så tit, og jeg tænkte: Det må sgu være løgn. Det kan ikke passe, at hun havde så meget tillid til mig. Og her da jeg skulle skrive min nye bog, gik jeg hjem og fandt et brev, jeg havde skrevet til min far. Og jeg vil lige læse de sætninger op, som står der.

(Musik)

Jacob: "Hun skulle på et trip til Holland et par dage senere og spurgte, om jeg ville være barnepige i to uger. Men jeg havde ikke tid, skønt jeg senere ærgrede mig, da jeg tænkte derude på landevejen, at de måske ville have betalt mig godt." Husk lige på, at jeg rejste som pengeløs på det tidspunkt og var egentlig ude for at få penge af ham. Næste morgen ville jeg have vist John, altså hendes mand, min ansøgning om støtte til showet i håb om, at han ville lade mig smage af Rockefeller-fondet. Men i sidste øjeblik kom jeg i tanke om, at jeg et sted i teksten nævner mine billeder fra Attica-massakren og Rockefeller-familiens blodige nedslagtning af de sorte og sådan noget. Så turde jeg ikke gå ind i hans kontor, så jeg vandrede videre ud ad landevejen.

(Musik)

Jacob: Næsten 50 år efter finder jeg beviset for, at det var rigtigt, hvad jeg havde husket. Jeg er bare lige fået Belgien og Holland forkert. Men det var to uger, hun havde spurgt mig om. Og det er lidt sjovt. Jeg tænkte, der må være et eller andet. Jeg må kunne finde ud af, om det er rigtigt.

Bjørn: Så ens egne fordomme bliver udfordret, Jacob. Og det har du mødt tusindvis af gange.

Jacob: Så kommer vi til den næste sidehistorie, eller afsnit. Mange år efter var mit show blevet en kæmpesucces. I Stanford University kommer der en hvid kvinde op og spørger sådan lidt bøst, om hun kan snakke med mig under fire øjne. "Kan du ikke snakke sammen med alle de andre?" Nej, det skulle være diskret. De der Rockefeller lever ikke åbent på sådan et campus. Så sagde hun ovre i et hjørne: "I am in your book." Jeg tænkte: Hvem kan det være? Der er næsten kun sorte. Så slog hun op på siden, hvor hun sidder, som toårig sammen med moren. Og så sagde hun: "Sidste år, da du var på Stanford, blev jeg meget vred på dig, for min roommate kom hjem og sagde, at hun havde set dit show, og du fremstiller min far eller min familie som alkoholikere, masse mordere og jeg ved ikke hvad. Men nu hvor jeg har set dit show, må jeg give dig et stort knus. Og her er mit visitkort. Hvis du nogensinde får brug for hjælp, er du velkommen til at kontakte mig. Mange år efter tog hun sig en uddannelse - efter at have set showet - hvor hun sidenhen har hjulpet adfærdsvanskelige børn i Harlem. Nu skriver jeg med hende, og nu skal jeg have hende til at godkende det nye afsnit, for nu skriver jeg lidt mere positivt om Rockefeller-familien denne her gang. Det er altså noget med at

have tillid til det bedste i mennesket - selv dem, som jeg havde opfattet som undertrykkere. Og det var jo i den forstand ikke hendes far, men i hvert fald familien. Jeg fandt i øvrigt ud af allerede den aften, at han også var imod Vietnam-krigen. Bum, så når man mennesket i undertrykkeren.

Bjørn: Wow. Også den tillid folk viser dig. Jeg tænker, at nogle må blive nervøse over, at du tager billeder af dem, og hvad du skal bruge det til, og andre måske gerne vil portrætteres. Det må være svært.

Jacob: Folk siger: Den historie vil ingen tro på. Men nu har jeg altså sådan et brev der.

Bjørn: Jacob til sidst her skal vi nå at møde Linda Jenkins. Jeg tror historien er fra '74. Og du havde fortalt mig inden, at det var en af de historier, du rigtig gerne vil af med, fordi hun er vigtig.

Jacob: Den er lidt trist, for hun har kendt i min bog. Hende den lille pige i den røde kjole. Jeg boede hos en rigmands datter i Gainesville og lånte en bil, en Mercedes, en dag, for at køre rundt på de der bagveje. Så kommer jeg til hendes shack: Det fattigste hjem, jeg nogensinde har set i mit liv. Linda, den lille pige, er 9 år gammel på det tidspunkt. Nu har jeg nogle billeder af hende her - både fra dengang og sidenhen. Hun inviterede mig åbent ind og lod mig tage billeder. Hun kunne hurtigt finde ud af, hvilken slags billeder, jeg var interesseret i, og det blev de smukkeste billeder. Lige siden - når den sekvens kommer med musikken "Now That We Found Love", som slutter første del af mit show - har jeg set amerikanere, igennem 30-40 år, gå grædende ud i troen på, at der kom noget godt ud af Linda. Hun skulle nok klare sig.

Bjørn: Hun stod som et symbol på, at vi kunne komme til at klare os.

Jacob: Men allerede, da jeg kontaktede hende første gang var hun, som 17-årig, allerede blevet cracknarkoman. Sidenhen har jeg fulgt hende, og jeg ringer normalt op til politiet først: Er hun 'in or out of prison?' Normalt er hun 'in', og så har jeg skullet følge hende i fængslet i alle de år. Sidste gang var hun ude, og der sagde hun: "Jacob, nu skal jeg nok opføre mig ordentligt" osv. Hver gang har hun brugt min bog i fængslet til en rehabilitering. Nu havde hun to børn, og de var begge to gangstere. Og jeg kunne se politiet cirkle rundt om os, mens vi lavede et interview. "Men nu skal jeg nok klare mig."

To måneder efter, da jeg vender tilbage til Danmark, lå der et brev fra hende: "Jacob, send penge. Nu sidder jeg i fængsel, både mig selv og med mine to sønner.

Bjørn: Hvad skete der med hende Jacob? Er hun stadig i live?

Jacob: Jeg har på det seneste googlet hende, og jeg kan ikke helt se, hvor hun er. Nu har jeg ikke lige afsluttet hendes historie, fordi jeg tager dem enkeltvis. Og jeg har ikke rejst i USA, for hver gang jeg var dernede, så prøvede jeg at opsøge hende og hjælpe hende. Vi prøvede altid, de sorte og jeg i Amerikanske Billeder, at få hende ud. At hun skulle være en af vores medarbejdere og køre rundt. For hun havde den der dybere forståelse af det hele. Og alligevel var hun sådan en 'brainy kid', der blev ødelagt af crack og vold osv. Det sjove er, at jeg også har fulgt hendes. Det var åbenbart den samme barndom, de havde, men han har aldrig været i fængsel. Det er så mystisk, hvordan mennesker bliver formet af den undertrykkelse, det går igennem. Men vi fik hende aldrig ansat i Amerikanske Billeder. Vi havde ikke tillid, at hun kunne klare det. Eller vi havde ikke tid til det. Vi havde så travlt med vores egen succes. Og det er problemet, når man får succes. Man glemmer dem, der har givet en succes.

Bjørn: Og med de ord, Jacob: Tak fordi, at du var med i dag.

(Musik: "This Land is Your Land")

Bjørn: Den Yderste Grænse er produceret af Kontoret Juhl & Brunse for Vores Tid og 24syv med Bjørn Van Overeem som en sikker kaptajn bag lyden. En særlig tak til Dimitrios, TV2 og Danmarks Radio. Find serien på vorestid.dk eller dér, hvor du normalt finder dine podcasts.

(Musik: "This Land is Your Land")